

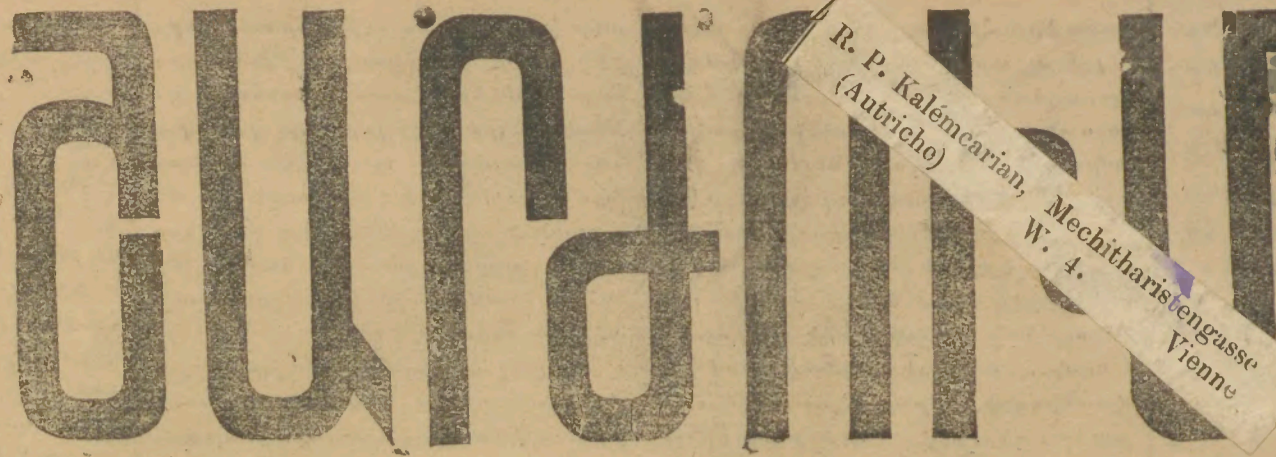
ՅՈՒՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐՈՒՆԴԻՆ

Պոչխարիոյ համար	12 Թր.
Տարեկան	6 »
Արտասահմանի համար տարեկան	15 »
Վեցամսեայ	8 »

Ամերիկայի համար	3 Գր.
Տարեկան	4.50 »

Մանուկներու տղաք ստանալիս երեսնիս համար 40 ս. իսկ վերջին երեսնի համար 20 սակիով է. երեսնիս անցի անգլիական համար 20 0/0 զեղչ կըլլայ:

Վառուսի համար ձևով 40 սակիով

R. P. Kalemcarian, Mechitharistengasse W. 4. Vienne

Համակ է գրավոր կերպով խոսքերու և հարցերու

Редакция на вѣстникъ „Шаржумъ“ Варна

Redaction du journal „Charjourn“ Varna (Bulgarie)

Արտասահմանի համար ձևով
(20 ՍԱԿԻՈՒՄ)
Պոչխարիոյ համար ձևով
(15 ՍԱԿԻՈՒՄ)

Գրութիւնք ևս չեն տրուիր

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԴՏՄԱՐԱՆՈՒԻ ՉՈՐԵՔԵԱՐԹԻՆ ԵՒ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ՇԱԲԱԹՈՒՄ Ի ԲԱՃԱՆՈՐԴ ԳՐՈՒՆԴԻՆ ԲԱՃԱՆԳԻՆԸ ՊԷՏԻ Է ԿԱՆԽԻՎ ՎՃԱՐԷ

ՏԵՆՈՐԱԿԱՆ ԳՐՈՒՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մշոյ դաշտի մէջ, Սասունի Պատան. կեդր. կոմիտէի վճռով տէնորի ենթարկուած են Զիարէթ գիւղացի Պ Օ Ղ Ո Ս Ը (ժամնիչ կարգաւոր վարդապետի սպասաւորը և գործակիցը) և Սրօնք գիւղացի Դ ա ռ օ Ե ա ն Վ ա հ ա ն անուն վատը:

Տէնորիստները ազատ են, սարսափը մեծ է:

ՏԱՐՈՆՈՅ ԿԵՂԻ. ԿՕՄԻՏԷ

Ախլաթի մէջ, Սալնոյ Զորի կեդր. կոմիտէի վճռով տէնորի ենթարկուեցաւ Խախու գիւղացի Արգօն. որ մեղսակից եղած էր Սերոբ Աղբիւրի գիւղացիներէն. Բաղէչցի Մուշեղի սպանութեանը Տէնորիստները ազատ են:

Խնուսի մէջ՝ Քաղքիկ գիւղացի Իրիցու Սակոբը արժանացաւ իրեն վայել մահուան, յեղափոխական տէնորիստներէ ձեռքով, որոնք նոյնպէս ազատ են:

Իրօշակ

ՏԱՐՈՆԸ ԱՐԵԱՆ ՍԷՋ

Նորէն հաւար... Դազանը, երկար ժամանակ սանձահարած, կրկին աճա՛ առաջ է սլանում մոլեգին սասուններով, և Սասունի առաջին շարքի տասնամեակին՝ անհուն կակիծով ակնատես ենք լինում միեւնոյն վայրերում՝ միեւնոյն արեւոտ տեսարաններին:

Նորէն հաւար... Անբախտ հաստատանքին քանի՛ տարի է հընչեցնում է այդ սրտաճմլիկ, սղտ խարշ հաւարը... Սեղափոխական կազմակերպութիւնը քանի՛ տարի է յորդորներ է կարգում. Բայց քանի՛նն՞րը արձագանք տուին, — ծանր է մտածել... Եւ ահա հասաւ փորձութեան ժամը, երբ պիտի ցոլայ, պիտի երեսան դայ անսրբութեան ոճրի ատիճանը: Ահա հասաւ փորձու-

թեան ժամը, երբ Հայաստանի որբ ժողովուրդը պիտի որոտայ իր թունոտ անէծքը ապիկար ու շահամոլ հայութեան զլխին, որը ձգեց նրան լոկ աղագանակի հովանաւորութեանը:

Այո՛, այդ ինչու, մորթուող ժողովուրդը իր արհարալից գոյութեան ընթացքում շատ արգէն անիծեց իր արիւնարբութեանը: Այդ անէծքները դարձել են այժմ բանալ, տաղտկացուցիչ... Ի՞նչ խորհուրդ ունին նրանք, երբ արիւնակից եղբայրներն անգամ մեղսակից են յայտնում՝ սուլթանական խողովումներին՝ իրենց դաւաճան անզգայութեամբ զէպի զոհերի աղի ողորմ հաւարը...:

Ի՞նչ փոյթ մեր շայտ ահա արակութեանը, թէ այսօր թիւրքական եաթաղանի տակ գետին են փռում հարկւարուր կեանքեր, արիւնակից կեանքեր: Ի՞նչ փոյթ հայ ազգի կոսմոպոլիտներին, թէ հայ կանայք ու աղջիկները մատուցում են թիւրք զինուորների վաւաչոտութեան, թէ գիւղային խրախճանքների մէջ ծծկեր երկխաները բարձրանում են քրդական սուրների վրայ: Նրանց ի՞նչ փոյթ, թէ Սասունը կրկին, թէ Մուշի ընդարձակ դաշտավայրը կը հրդեհի ու կարիւնտուր արիւնարբութեանը: Նա ինքը հանգիստ է, հայ հասարակութիւնը, նրա խիղճը հանգիստ է, նա միշտ չէ՞ որ գորշել է արիւնից, միշտ Հայաստանի բարօրութիւնն է աննշացել — ոին Ֆրաչներով — միշտ դատապարտել է «խառնակութիւնները», ինչ ձեւի տակ էլ երեսան դան նրանք, նա միշտ եղել է հակա յի դա փոխական: Նա գիտէ միայն քննել ու սողալ բանաւորների առաջ, նա գիտէ փառաբանել, խանդավառ ու հանգիստուր մաղթանքներ ուղղել ազգի դահիճներին, մոռացած երեկայ անարդանքները, արիւնն ու արտասուքը... Օ՛, քարացած, զաղիւր գոյութիւն, մեր յաւիտեական նախատինքն ես դու,

մի՛շտ կակծացնող, երբէք միսթարող...:

Եւ սակայն լացի, ողբերգական հառաչանքների ժամանակը չէ: Տակաւին սուտը եւք յեղափոխականներս, որ տողորած վերջնական յաղթանակի գիտակցութեամբ, գրկախառնուած տանջուող, հարազատ ժողովուրդի հետ՝ պիտի ձգտենք այդ յաղթանակին ինչ գնով էլ որ լինի: Հիռու վհատութիւնը — նոյնիսկ ներկայ ծանր օրերում. սկսած փոթորիկը, բոպէի ցնցող հանգիստաւորութիւնը թող չխոռովեն մեր հոգիները և մի վայրկեան անգամ չկասեցնեն մեզ մեր ճանապարհից: Լիւններ վճռական և միշտ պատրաստ՝ նորնոր հարածներ տալու և ըստանալու: Լիւններ պաղարին, նրման այն սրտոտ, խորիտ հոգիներին, մեր թանկագին ֆէդայի ընկերներին, որոնք Սասունի վահագանի կատարներին թառած՝ անվահարորէն պատրաստուած էին թշնամու գրոհին, և որոնք գուցէ այս վայրկեանիս արդէն լեռնականների հետ թեւթեւի տաւած՝ մղում են սրբազան ճակատամարտը...:

Մեծ, զարհուրելի ոճիր է լղացել Արգիւլ Համիտը: Վայրկեանը, ըստ երեւոյթին, թուում է նրան խիստ բարեխաջող, բազաքական աշխարհը փոթորկած, հանրային ուշադրութիւնը՝ կըլանուած հեռու Արեւելքի անցքերով. ազատ է Մարդասպանը... Բայց այդ գեռ կրտսեններ... Սասունը ընկճւած, ճարոնը աւերի ու սրածութեան ենթարկուած, Հայազգանի սիրտը փորձորած և հայկական խնդիրը շնչւած — ահա գազանի փայփայած իղէալը: Բայց սուլթանական հոյակապ ծրարագիրները այնպէս էլ կը մնան իղէալների աշխարհում: Հայ ժողովուրդը առասպելի հիդրան է, որի ամէն մի կտրուած գլխի տեղ՝ նորն է բանում: Հայ յեղափոխական փոքրամասնութիւնը, որքան էլ լքւած, որքան էլ հալածական, պիտի հետապնդէ իր սեփական իղէային. արեան գետերի և ա-

ւերակների տակից նա պիտի վեր բարձրանայ, աւելի եւս հուճկու, վրէժխնդիր, նա պիտի կուէ մինչեւ որ յաղթէ:

«Իրօշակ»

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Բ Ն Ե Ր

(Ուղղած «Իրօշակ»ի խմբագրութեան)

Թիֆլիս 9 Մարտի

Թիւրք կառավարութեան հրամանով կանոնաւոր գորքերը և քրդական աշիրէթները կենտրոնացել են Սասունի շուրջը և Մուշի դաշտում, ուր ոչնչացրել է Յունան հայ գիւղը և սղգաբնակութիւնը ջնջել է հրով ու սրով: Աշիրէթները՝ Խուլի և Խիւնք կենտրոնացած՝ արդէն յարձակւել են Հեղրոնքի, Հեղինի և Մաղբէի հայ գիւղերի վրայ և Սասունի շրջանում՝ Մարջանտիէ (՝) և Իշխըճօր գիւղերի վրայ: Դա սկիզբն է ընդհանուր կոտորածի: Հայ աղագանակութիւնը յուսահատ վիճակի մէջ է:

Սալմաս 12 Մարտի

Գրութիւնը ծանր է Մուշի շրջանում հարկահանութեան պատճառով, որ առաջ է տարուում բանութիւններով ու սարսախելի անզլութիւններով: Յունան գիւղը՝ յուսահատ՝ ստիպւած է եզել ընդգրկմանը: Սարսափը տարածւել է մինչեւ Մուշ, ուր խանութները վեց օր շարունակ մնացել են փակուած:

Թաւրիզ 17 Մարտի

Թիւրք կառավարութեան հրամանով գորքերը համախմբուած են Սասունի հիւսիսային սահմանների վրայ գտնուող գիւղերում և Մուշի դաշտում, որտեղ Յունուրի 27ին զօրքերի և իսլամ ամբոխի ձեռքով աւերելի է հարիւր տնից բաղկացած Յունան հայ գիւղը: Բնակիչների մի մասը սպանուած են, կանայք և որինորդներ բռնաբարւած: Սասունի հարաւային և արեւելեան սահ-

(Շար. նախորդ թիւնն եւ վերջ)

Ոչ մէկ հրաման չէր կարելի լսել, զի նորոններու ակաճնն ի վար կողորդը պատուելու ստիճան կը պտային և կըզային, թէ ինչպէս անկարելի էր անուելի մտնելուները դերազանցել, Հարիւր յիսուննն աւելի սուսերը այս յարձակման մէջ մահ և տեսրուով կը սփռէին: Երգի, ծուխ, փոշի, վայրենի մտնելուները, մէկ խօսքով, անըմտնելի մէկ վայրի խնձարը:

Յանկարծ կը հնչէն սարսփ ազդող շարժարանքի ազդակները: Ռուսը մը զինուորի մը քիթն է տարեր, Արիւս, հիւանդապահ նմարիկ, պատգամաւորներ... Կզգում թէ ինչպէս ուսիս կը զպչին: Ետ կը դառնամ, սոքոյն զինուոր մը: Երթուքները կը դողդոջան: Եր տեսնամ թէ ան ճիգ կընէրան մը ըսելու — բայց շրթուքները իրեն շին հնազանդէր: Մտորով վարը բան մը կը ցուցնէ, կ'մտնեմ իսկոյն, թէ հոն բան մը պատահած պէտք է ըլլայ: Վարը, լեռան ստորոտի վրայ արագանետ հրազեններով փոքրիկ մարտկոց մը կար: Այս աստիճանները որ այնքան սիրուն և պղծիկ տեսք մը ունին, դիտելով, մէկ վայրկեան մէջ 60 քարտէսներ, ուրեմն 120 փամփուշտներ արձակել:

Վար թոսյ, հոն իրօք ամեն բան տակն ու վրայ էր: Հրազենները կը պայթէին ինչպէս տօնական հրափռութիւններ: Ռուսները կը թռչին, կը մտնեն, կը շողան, խանձահոտ, հոգի կտորներ կը վերադառնան մարտկոցս և տխուր պատկեր մը կը տեսնամ, Հրազեններու և զինուորիներու միջև ուսմը մըն էր պայթած: Զինուորին մէկն ընկած է աղէքները դուրս թափած, մէկ ուրիշը ջախջախեալ քիթով, կըրորը կը մեկնի երկու ընկերներու կոխած: Նրեք ուրախամտի շուններ ասոր գանկին էին միտուեր: Պողպատէ հրազեն մը յարդի նման կտորուեցաւ: Տխուր, մութ պատկեր մը: Եւ արիւն, ամեն տեղ արիւն...

Հրաման տուի դիակները հետացնել և բարձրացայ մարտկոցը: Հո-

մաններում գտնուող թուրի և իրանք գաւառները աչիւրէթները սկսել են աւերել իրենց հարեան հայ գիւղերը հրով և սրով: Ոչնչացրած է յիսուն տնից բաղկացած Վանք գիւղը: Հեղին, Մէզըրէ գիւղերն էլ թալանւած են և բնակիչները մի մասը սպանւած, կառավարութիւնը բացարձակապէս գրգռում է մահմեդական ամբոխին և խրախուսում է՝ զինել հայերի դէմ: Զմեար վերջանալուց սպասուում է ընդհանուր ջարդ: Հայ ժողովուրդը սարսափի մէջ է:

Դ Ի Մ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Իր դեռած Օստունից եկող ծանր լուրերից՝ Ֆրանսիական պարլամենտի մի քանի հայասէր անդամներ, անմիջապէս միջնորդ Ռեպուբլիկայի ուշադրութիւնը հրահարելով սպառնացող ազգային վերջապետմանը Արևմտեան Բիւրօն՝ հեռագրելով ս. Ռեպուբլիկայի, դէպքի մանրամասնութիւնները, խնդրեց ազգու միջամտութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնել: Հանրապետութեան արտաքին գործերի միջնորդի և Լօնդօնի ու Հոմօնի կարիքները միջնորդութիւնը նախաձեռնեցին: Երբ անմիջապէս իրենց անհրաժեշտութեան վրայ: Բազմաթիւ ֆինանսական թերթեր, միջազգային ելեւմտական տեսակէտով Ռուսիոյ յաղթանակը ցանկալի կը նկատեն, որովհետեւ Յարի կառավարութեան եւրոպական անթիւ վստահողները հակառակ պարագային ծանր վիճակներու պիտի մատնուէին: Բայց ոչ պակաս վճռական ճարտասէր է նաեւ «Լալ-Սթրիթը», հոն ալ ճարտարական յաղթանակները կառավարչան են ոգեւորութիւն:

Յարգելի, Հիւսիսը, հարաւը, արեւելքն ու արեւմուտքը հաւասարապէս կը բաղձան ծառնի յաղթանակը: Եւ կը յուսան պատժուած տեսնել ոռուական ամբարտաւանութիւնն ու Յարի կառավարութեան րոնակալ քաղաքակառուցութիւնը: Գրեթէ երկրի ամբողջ մասովը ծառնեան կը պաշտպանէ և այս կարգի ձգտումները երկրի սովորութեան համեմատ մեծ ոգեւորութեամբ, չուկայի աղմուկներով և պատերազմի վրայ հրատարակուած յաւելումներով կարասոյալուսին: Ծառնական յաղթութեան լուրերը մեծ ոգեւորութեամբ կընդունուին և յաւելումներով իրար ձեռքէ խելով կը ծախսին, միջոցեւ այն թերթերու մօտէն, որոնք ռաբսական յաղթութիւններէն տեղիկութիւն կուսան, ամերիկացիները ուտերը շարժելով տխուրութեամբ կանցնին: Համահարոնական հոսանքը այնպիսի ծաւալ է ստացեր, որ ոռուական դեսպան կոմս Կասսինին, պետական քարտուղար Հէյնի հետ երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ, ուր ցաւ կը յայտնէր մամուլի և ժողովրդի լայն շրջանի ցոյց տուած «դատապարտելի յարձակումներու» մասին:

Այս հոսանքը կարող է առաջ բերել երկու երկիրներու աւանդական բարեկամութեան խանգարումը: Այսպիսի պարագաներու տակ հրաշք չէ, եթէ ոռուական մամուլը նոյնպէս այնպէս լեզու մը բանեցնէ, զոր ամերիկեան ականջներուն հանդէպ թուրք, վաշինթոնի և Նիւ-Եօրքի հետառես մամուլը կըզուշայնէ չափազանցութիւններէ և մատնանիշ կընէ Միացեալ Նահանգներու խիստ չէզոքութեան անհրաժեշտութեան վրայ: Բազմաթիւ ֆինանսական թերթեր, միջազգային ելեւմտական տեսակէտով Ռուսիոյ յաղթանակը ցանկալի կը նկատեն, որովհետեւ Յարի կառավարութեան եւրոպական անթիւ վստահողները հակառակ պարագային ծանր վիճակներու պիտի մատնուէին: Բայց ոչ պակաս վճռական ճարտասէր է նաեւ «Լալ-Սթրիթը», հոն ալ ճարտարական յաղթանակները կառավարչան են ոգեւորութիւն:

Ծառնի համար տածած համակրութիւնները անշուշտ զրամի տեսակէտով մեծ կշիռ կունենային, եթէ ճարտարական կառավարութիւնը այդ կարգի շարժումներու հետեւին իր քրտնաքրութեամբ իրենց անհրաժեշտութեանը մասին իր արտասահմանի հայտարարութեամբ իր յատուկ մամուլը ունեցած է, երբ արտասահմանի մէջ հայ հասարակութիւն մը կայ կրնայ ըսուիլ, հասարակութիւն մը որ եթէ իր ուժերուն, իր պարտականութեանց եւ իր իրաւունքներուն գիտակցութիւնն ունենայ, պիտի կրնայ ազգի զարնող դերը մը խաղալ մի արտասահմանի թեան գործին մէջ, առաջնորդող մարդու պարտականութիւնն է այդ հասարակութիւնը գիտակից ամբողջութեան մը վերածել, ճանչցնելով անոր հասարակական ազ-

րոնական կառավարութիւնը այդ կարգի քրտնաքրութեամբ իրենց անհրաժեշտութեանը մասին իր արտասահմանի հայտարարութեամբ իր յատուկ մամուլը ունեցած է, երբ արտասահմանի մէջ հայ հասարակութիւն մը կայ կրնայ ըսուիլ, հասարակութիւն մը որ եթէ իր ուժերուն, իր պարտականութեանց եւ իր իրաւունքներուն գիտակցութիւնն ունենայ, պիտի կրնայ ազգի զարնող դերը մը խաղալ մի արտասահմանի թեան գործին մէջ, առաջնորդող մարդու պարտականութիւնն է այդ հասարակութիւնը գիտակից ամբողջութեան մը վերածել, ճանչցնելով անոր հասարակական ազ-

րոնական կառավարութիւնը այդ կարգի քրտնաքրութեամբ իրենց անհրաժեշտութեանը մասին իր արտասահմանի հայտարարութեամբ իր յատուկ մամուլը ունեցած է, երբ արտասահմանի մէջ հայ հասարակութիւն մը կայ կրնայ ըսուիլ, հասարակութիւն մը որ եթէ իր ուժերուն, իր պարտականութեանց եւ իր իրաւունքներուն գիտակցութիւնն ունենայ, պիտի կրնայ ազգի զարնող դերը մը խաղալ մի արտասահմանի թեան գործին մէջ, առաջնորդող մարդու պարտականութիւնն է այդ հասարակութիւնը գիտակից ամբողջութեան մը վերածել, ճանչցնելով անոր հասարակական ազ-

րոնական կառավարութիւնը այդ կարգի քրտնաքրութեամբ իրենց անհրաժեշտութեանը մասին իր արտասահմանի հայտարարութեամբ իր յատուկ մամուլը ունեցած է, երբ արտասահմանի մէջ հայ հասարակութիւն մը կայ կրնայ ըսուիլ, հասարակութիւն մը որ եթէ իր ուժերուն, իր պարտականութեանց եւ իր իրաւունքներուն գիտակցութիւնն ունենայ, պիտի կրնայ ազգի զարնող դերը մը խաղալ մի արտասահմանի թեան գործին մէջ, առաջնորդող մարդու պարտականութիւնն է այդ հասարակութիւնը գիտակից ամբողջութեան մը վերածել, ճանչցնելով անոր հասարակական ազ-

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՒ ՊՍՏԵՐԱԶԻՐ

Նիւ-Եօրքէն Ճայթին կը գրեն. Արեւելեան մեծ ընդհարման մէջ ամբողջ երկրի շերտ համակրութիւնը այն աստիճանի ծառնեցիներու կողմնէ, որ կարելի է ըսել, թէ այս անսահման երկրի հասարակաց կարծիքն ու համակրութիւնը հազուադէպ էր որ այսքան միահամուռ ներկա-

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԹՐՈՒՆԻ ՄՈՒՏԲ

Ռուսահայոց ծանօթ գրագէտներէն Պ. Լէօ վերջնոր ստուար հատորներու մէջ պատկերացուցած է մեր ամենամեծ հրապարակագիր՝ Գրիգոր Արծրունիի կեանքն ու գործը վառ ու կենդանի գոյներով: Պ. Լէօի աշխատասիրութիւնը երկար տընութեան ու խղճամիտ հետազոտութեան զբոյժը կը կրէ և արժանի է որ ամէն հայու սեղանի վրայ գտնուի: Հեղինակը իբր «Մշակ»-ի աշխատակից գուցէ բոլորովին անկողմնակալ չէ կղած:

(*) Ամբողջ գործը երեք հատորներէ կը բաղկանայ, որոնց երկուքը միայն դեռ հրատարակուած են. խրատեալ տպագրութեամբ. ընտիր թղթի վրայ. կողքին վրայ ունենալով Աշխատանքի խորհրդանշանական պատկեր մը: Հրատարակիչն է Գ. Տէր Մարգարեանց, իւրաքանչիւր հատոր կարժէ մէկ ռուպ:

Գրիգոր Արծրունիի կարգ մը անձնական քիչ կամ շատ վիճելի յատկութեանց մասին: Բայց բանիմաց ընթերցողը. երբ լրջօրէն կարգայ Պ. Լէօի աշխատութիւնը, անոր էջերուն մէջ պիտի նշուի զգուշալիբ յանդիմանութիւնները՝ զոյս երախտագէտ աշակերտը երկիւղածօրէն կուզէ իր մեծ վարպետին թերութեանց հանդէպ: Գրիգոր Արծրունիի կատարած գործը այնքան մեծ էր եւ այնքան կարեւոր մեր հասարակութեան համար, որ ամէն հայ յօժարութեամբ պիտի աչք գոցէր անոր մարդկօրէն ունեցած թերութեանց վրայ: Աշխատանք յարսուելութիւն, անվերջ գաղափարական պայքար գէպի քաղաքակրթութիւն, անվերապահ ինքնազոհութիւն հասարակական բարոյութեան համար. ահա այն բարձր սկզբունքները որոնց իրագործման Արծրունի նուիրից իր ամբողջ կեանքը, կոտորելով ընդհանուր թանձր սոցիալութեան, արմատացած նախապաշարունակներու, կոյր կիրքերու ապերազան պոթկուտիէ դէմ: Այս սրենակներուն մէջ նպատակ

չունինք Պ. Լէօի աշխատասիրութեան վերլուծութիւնն ու քննադատութիւնն ընելու: Մեր նպատակն է Գրիգոր Արծրունիին ճանչցնել արտասահմանի հայ հասարակութեան, այն հասարակութեան որ, ինչպէս գրեթէ ամէն պարագաներու մէջ, անձները կը պաշտէ, գործերը կը փառաբանէ, առանց հասկնալու թէ ինչո՞ւ կընէ: Անգիտակցութիւնը հայ հասարակութեան յատկանիշն է, եւ «Իււնոյն» ստեղծ իր ամենավատ թերութիւններէն մէկը: Այս շրջանին երբ արտասահմանի հայտարարութեամբ իր յատուկ մամուլը ունեցած է, երբ արտասահմանի մէջ հայ հասարակութիւն մը կայ կրնայ ըսուիլ, հասարակութիւն մը որ եթէ իր ուժերուն, իր պարտականութեանց եւ իր իրաւունքներուն գիտակցութիւնն ունենայ, պիտի կրնայ ազգի զարնող դերը մը խաղալ մի արտասահմանի թեան գործին մէջ, առաջնորդող մարդու պարտականութիւնն է այդ հասարակութիւնը գիտակից ամբողջութեան մը վերածել, ճանչցնելով անոր հասարակական ազ-

ղակներու հակայ դերը և անոնց ունենալիք բնականոն վիճակը. օրինակ մամուլին դերը, խմբագրէ մը պահանջուելիք յատկութիւնները, ինչո՞ւ ամէն պատահած մարդ խմբագիր պէտք չէ ըլլայ, հասարակութեան դիրքը անսրժաններու հանդէպ, կըրթութիւնն այսպէս զանազան եւ անոր ունենալիք ուղղութիւնը եւն. հարցերը զորս ժամանակին Գրիգոր Արծրունի այնքան բուռն ու բարձր կերպով շոշափած է: Արտասահմանի յեղափոխութեան այն վիճակէն, երբ Արծրունի իր մեծ պայքարը կը մղէր: Ուստի մենք Արծրունիի գործին առթիւ պիտի հանդիպինք մէկէ աւելի հրատապ խնդիրներու, որոնք կատարեալ ու անհրաժեշտ այնպէս կառուցութիւնն ունենալու կարժէ որ հասարակութիւնը ժամանցն աւելի լրջութեամբ մը հետեւի կը սնէ Պ. Լէօի գրքին առթիւ խօսիլ Արծրունիի եւ իր գործին վրայ: Բայց նախ տեսնենք թէ ինչ է Կովկասը եւ իր հայ բնակչութիւնը:

առաջուան պէս դժուար մըն է դարձեր... Այս մտքառումն ալ վերջացաւ...

Ստեօսէլ զօրավարը, որ զխաւոր հրամանատարն էր, եկաւ մեծ կրակի մկրտութիւնը...

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՍԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թէհրան, 21 փետրուար

Ձմեռը եթէ մի կողմից մի շարք օգտակար եւ գովելի երեւոյթներ է ծնում...

Ձմրան եղանակին մեր գիւղացիները սովորութիւն ունին տաք քուրսուց պինդ կաշիներու եւ երկու գլխարկներու...

Սեւ ու կասպից ծովերը իրարմէ բաժնուած են լեռնոտ երկիրներու ընդարձակ շարքով մը...

Հակառակ իր խիստ կլիմային, հակառակ իր բարձրաբերձ լեռներուն իր սեպ ու ցից պարխներուն...

կան 3 բուրբի, իսկ ամբողջ ձմեռուայ ընթացքում 9 բուրբի: Այդ 9 բուրբի մի խոշոր ու աչքի ընկնող բուրբ է խեղճ ու կրակ գիւղացու համար...

Բայց միթէ չի կարելի հասկացնել տալ նրան, որ այդ շարիքը, ինչպէս անհասարակ ամեն մի շարիք, փորում է բարոյականութեան հիմքը...

Իրա համար բաւական է, որ գիւղացին գրուի մի այնպիսի գրութեան մէջ, որ մի քանի տարի շարունակ ժամանակ եւ միջոց չունենայ մտածելու առաքինութեանը սպառնացող յիշատակները...

Պարսկաստանի հայ գիւղացիները ընդհանրապէս սովորութիւն ունեն ձմեռուայ անգործութեան ժամանակ կերթով գրիկէ ամենայն գիշեր ընթրելի հրաւիրելու իրենց գիւղի ուսուցիչներին...

Իրանն վերջերից էլ միջեւ աշնան սկիզբները, երբ դաշտային աշխատանքները եւսուն սեզոնն է բան ու գործ տեսնում, եւ երբ իրենք ուսուցիչները այդ ժամանակախոյզը...

զաղետիներու անվերջ տողանցում մը աչքերուդ առջեւ կը պարզուի, երբ կողկասէն իջնես դէպի վար, դէպի Արարատեան գաւառը...

Ու յափշտակուած, հայտուած մարած փառքերու այս հզօր ցուցադրութեանն, անցորդ, դուն կը մոռնաս ճամբուդ ուղեգրիդ, եւ սուրբ քարի մը կշտին յենած, որուն տակ ո՞վ գիտէ քանի՜ արիւնոտ սիրտեր իրենց ախաւախը թաղած են յուսաբեկ, կընկղմիս ցաւագին խորհրդածութեանց անհուն ուղեգնանին մէջ...

ցում անդադար բերանները բաց ու խուփ անելով են զրազոււ, գոնէ կէսօրներից յետոյ, կարող են շրջագայելու դուրս գալ եւ կենդանի օրինակով ցոյց տալ գիւղացիներին իրենց կարողացածների կիրառութիւնը...

Բացի դրանից՝ գիւղական ուսուցիչները կարող են յաճախ ձրի ներկայացումներ եւ աշակերտական երկոյթներ կազմակերպել ու նրանց փորձերի պատրուակով միշտ իրենց շուրջը համախմբած պահել գիւղի երիտասարդներին...

Վնասատու խաղերի վերացման գործում պակաս բարեբար ազդեցութիւն չեն ունենում նոյնպէս եւ միաբանական խաղերը: Տօն եւ կիրակի օրերին ուսուցիչները կարող են հաւաքել գիւղի երիտասարդներին եւ նրանց հետ միասին խաղալ ընդունուած խաղերից: Դրանով ներանք ո՞չ միայն մեծապէս կը նպաստեն երիտասարդ գիւղացիների ֆիզիկական բարոյամանր, այլ եւ ներանքն սրտերում ու հոգիներում անբերութեան կը սերմանեն բարոյականութեան փրկարար սերմերը...

Վերջին երկու միջոցները, որոնցով մենք ինքներս անձամբ առաջնորդել ենք վնասակար խաղերի վերացման գործում առաջնակարգ դեր են կատարում եւ կարճ ժամանակում անսպասելի մեծ յաջողութիւն ձեռք բերում...

զանցին տիտաններու հետ կռուող քաջ սերունդի մը զիւցաղանդութիւնը, վեհ ճակատամարտները զորս մղած է Արեւելքի բռնապետներու կամ բարբարոս ցեղերու դէմ քաղաքակրթութեան անապատութեան արեւոյեան հանգիստանալով: Իրականութեան զիւղակուտակ բարձրութեանն աչքերդ մոլեգին ու ցաւատանջ՝ կը յառին լեռներն ու ձորերը ձածկող արեան լիճերու վրայ, անկէ տրտաբուրդ ապականեալ ու գարշիլի նիւթերը պտոյտ կուտայ գլխիդ, կը թմբեցնէ ու կը թուցնէ շիջերդ զըզուազինօրէն: Բայց արգաւանդ Արարատի դաշտին մեղով հովիկը իսկոյն կուգայ յուշիկ փափկութեամբ գգուելու գառն վշտին տակ վետովետած դէմքը: Դրախտաբոյր ծաղկանց կենսատու շունչը երեսներդ կը պարուրէ իր գիրք թեւերով: Դուն կը սթապիլիս, կը գիտես շորս զիդ աճող զարգացող հրաշալի, երփնագեղ բուսականութիւնը, ջինջ ու վառ երկիրը, դալար լեռները, ու կըլմայլիս: Յոյսը կը ծնի սրտիդ մէջ, կըզգաս թէ ամէն բան իսպառ մեռած կը

Ուրեմն՝ մեր գիւղական ուսուցիչները թո՛ղ ոչ անգիտանան եւ ոչ էլ իրենց եռանդը թաղեն իրենց սրտերում: Նրանք թո՛ղ այդքանը լաւ իմանան, որ եթէ կայ շարիք, կայ եւ նրա դէմ կոռուելու միջոց, ճանապարհ եւ ոյժ: Հետեւապէս նրանց պարտքն է միմիայն գտնել այդ միջոցը եւ կենդանի օրինակով ակներբեւ դարձնել նրա բարեբար ներգործութիւնը շարիքի վրայ: — այնուհետեւ իրենք՝ գիւղացիք առանց ո եւ է ճնշումի, առանց որ եւ է ստիպմունքի, այլ լոկ իրենց անձնական շահի սխալակտից կ'լրացնեն այդ միջոցը...

Հրահաս

ՏՕՊՐԻՉԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ժամանակէ մը ի վեր տեղույս Ազգ. վարժարանի ուսուցչին նըկատմամբ թերթերու մէջ կծու ակնարկութիւններ տեսնելով, փափաքեցայ մի քիչ հետաքրքրուիլ խնդրով, որուն հետեւութիւնը առիթ տուաւ ինձ անգամ մը եւս կանգ առնել տեղույս ազգային գործերու անկերպարան ու ողբալի վիճակին վրայ:

Սիրելի ընթերցող, ցաւալի չէ՞ք գտնել երբ ըսեմ ձեզ թէ Պուլկարիոյ հայաբնակ քաղաքներուն մէջ ամենէն աւելի յետամնաց ու քննադատելի է Տեր 70 տուն հայ բնակչութիւն ունեցող քաղաքը, որ առհասարակ բարեկեցիկ կրնայ սեպուիլ: Ոչ օրինաւոր թաղականութիւն, ոչ իր կոչումին — մանանխի հատի չափ գոնէ — գիտակցութիւն ունեցող հոգաբարձութիւն եւ ոչ ալ ժամանակի ոգւոյն համապատասխանող ուսուցիչ գիտեմ շիտակ խօսողին զուրբ ծակ կըլլայ բայց հոգս չէ:

Դառնամ ըսածներս փաստելու: Օրինաւոր թաղականութիւն չկայ ըսի: Վահան վարդապետի կըտրած չէ այս աշխարհի մէջ: Ահա շըղթայապիլի Պրոմէթեոս, որ իր երկաթները կը թօթափէ, ժայռերը կը խորտակէ խելայեղօրէն դէպի ազատութիւն սլանալով...

Կովկասահայութիւնը ուսումնասիրելու ատեն մեր հանդիպած բոլոր գէթերը հարազատ զաւակներն են այս զմայլելի վայրերուն: Հոն ծնած, հոն ապրած, հայրենիքի նոյն շնչով, նոյն յիշատակներով սնած մարդիկ են: Եւ ճիշդ այդ պատճառաւ իրենց գրիչը արտադրած է ինչ որ ամենէն մօտն էր իրենց սրտին, եւ ինչ որ ամենէն լաւ կը ճանչնային, ամենէն զգայուն ու ամենէն անկեղծ շնչտարով: այսինքն հայրենիք՝ իր ցաւերով ու իր ձերբով:

Ծ.

(Շարունակելի)

րած կապած առժամեայ թաղա-
կան խորհրդոյ անդամները յոգ-
նելով այլևս ամէնքն ալ հրաժա-
րած են ու մէկ կողմ քաշուած ,
ձգելով ամբողջ ծանրութիւնը
միակ անդամի մը վրայ , Իսկ հո-
գաբարձութեան անդամներու , ո-
րոնք երկու անձ են միայն , ի-
րենց պաշտօնի զիտակցութեան
նմոյշ մը տալու համար պիտի
բաւէ հետեւեալ փաստը , Հոգա-
բարձութեան անդամներէն մէ-
կուն կը հարցնեմ թէ քանի որ
(ըստ թերթի մը յայտարարու-
թեան) դասատուին անպայման
կերպով տոգէտ մըն է եղեր , ինչու
մատաղ սերունդը անոր ձեռքին
տակ կը խամբեցնեն . Ես բնդու-
նեցայ հետեւեալ պատասխանը .
«... 60 Ֆր. ամսականով վարձած
ենք զայն . » ու այդ ողորմելի
պատասխանը տուած ատեն , կու-
ղէր իմ հիացումս հրաւիրել ի-
րենց սնտեսագիտութեան վրայ .
Այս նոր ձեւի տնտեսագիտու-
թեան հաւատացէք որ ըսելիք
չի մնար և կարծէ շերտաւորել .
Եթէ սոսկ վարձարանի դուռը
ամէն օր բանալու ուսուցչի նրո-
տարանին վրայ շուք մը գնել
կը բաւեն , ես խորհուրդ կուտա-
յի իրենց , Պարսաւ էմիլի գիմել ,
որն որ գուցէ ամսական 20 Ֆր.
ով ալ կատարէր այդ պաշտօնը ,
որով թէ ինքը թշուառութենէն
քիչ մը ազատած կըլլար և թէ
պատուարժան թաղականութիւնը
ու հոգաբարձութիւնը ամսական
40 Ֆր. խնայողութիւն մը ըրած
կըլլային . Ինչպէ՞ս կը գտնէք
իմ այս գիտս .

Խնայողութեան , տնտեսագի-
տութեան այս նորաձեւ հիւնէր-
ները աստուածնիդ սիրէք ուրիշ
տեղեր փորձեցէք և ոչ թէ վար-
ժարանին վրայ . հոգ չէ ամսա-
կան 10-20 Ֆր. աւելի թող տըր-
ւի , միայն թէ նոր սերունդը կը-
թելու փափուկ պաշտօնը արժա-
նաւորներու յանձնեցէք , Հաւա-
տամով խոտովանիմը տուն առ
տուն աշակերտներուն դոց ընել
տուող Տէր Թոթիկներու մօտան
չատոնց հինցած է . Եթէ խնա-
յողութիւն կուզէք բացէք աչ-
քերնիդ , 1800 Ֆր. հանգանակ-
ուած դրամին մէջէն 1200 Ֆր.
կը ծախուի , 640 Ֆր. միայն իր
տեղը կը յանձնուի .

Ինչու՞ հարց չը բարձրանար ,
թէ , հանգանակիչ պարոնները
մօտ 60 նարոյէօն ծախքը ո՞ւր
ըրած են և կամ իրենց հաճոյից
համար եղած ծախքերը ի՞նչ
պատճառաւ հարկադրուած է ազգ-
սնտուկը վճարել , ահա ձեզի ի-
րական տնտեսագիտութեան խն-
դիրներ . Այս խնդիրները յու-
ղողներու հասցէին հայհոյանքը
չէ որ զձեզ պիտի արդարացնէ ,
այլ եղած հարցմանց գոհացու-
ցիչ պատասխանները միայն կըր-
նան ապտել զձեզ անել դրու-
թենէն .

Աղիսի-Ողորդիչը

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դանուբեան կղզեակներու խնդ-
րոյն կարգադրութեան համար
կազմուած ուսմէն և պուլկար
խառն յանձնախումբը պիտի հա-
ւաքուի Պուքրէշի մէջ . Այս քա-
ղաքին պուլկարական գործակա-
տարը Սոֆիա եկած է հարկ եղած
հրահանգները ստանալու համար .
— Սէլանիկէն կը հաղորդեն թէ
Վասիլ անուն յոյն մը Սթրումայի
պուլկարական մէտրօքօյիտին վը-
րայ ատրճանակ պարպեր է ըս-
պաննելու գիտաւորութեամբ ,
բայց գնդակը վրիպեր է . Տեղ-
ւոյն պուլկար բնակչութիւնը
խիստ գրգռուած է յոյներու գէմ-

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍ—ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ
Պ.Ս.Տ.ԵՐԱԶՄ

Սէուլ-Բէքինի ձամբան բռնող
ուսուցորախմբերը , որոնք Եւալուի
երկայնքը կըսպասէին հարկագր-
ուէր են նահանջել , 40,000 ճա-
բոնական զօրքերու իրենց վրայ
գալը նշմարելով , ձաբոնական
յառաջապահները Քաղան , Ան-
ճու և ուրիշ հաղորդակցութեան
գծերը գրաւելու զօրացուցեր
են . Բայց կը կարծուի թէ ճաբո-
նական բանակը աւելի առաջ չի
պիտի անցնի , մինչև որ ձիւնը
ամբողջապէս չի հալի .

Այսուհանդերձ ամէն օր գրեթէ
տեղի կունենան երկու թշնամի
յառաջապահներուն մէջ փոքրիկ
ընդհարումներ . Ռուսական ազ-
գիւրէ ելող հիռագիրները կը
գրեն թէ ճաբոնական յառաջա-
պահները կը սարսափին ուսուցա-
ղաքներու հանդիպիլէ .

— Վլատիվոսթօքի Վօրօնէց
հրամանատար յայտարարու-
թեամբ մը կը յորդորէ քաղաքին
բարեկեցիկ բնակչութիւնը , որ-
պէս չի չի գաղթէ , և ժողովրդին
ալ կիմացնէ թէ 432 քիլօ ցորեն
և 108 քիլօ եգիպտացորեն ունե-
ցողները միայն պէտք է մնան ,
որպէս զի 8 ամիս կարողանան ի-
րենց պէտքերը գոհացնել . Բու-
լոր անգործ չինացիք ու քօրէա-
ցիք հրաման ստացան իսկոյն հե-
ռանալ . քաղաքին մէջ գրամի
չըջաբուութիւն չիկայ և բոլոր
գրամատուները փակուել են .

— Բեթերսպուրկի և Մօսքուա-
յի ուսուցաւորականները որոշե-
ր են Ամերիկայի ու Անգլիոյ հետ ի-
րենց բոլոր առեւտրական յարա-
բերութիւնները խզել , եթէ ա-
նոնց լրագիրները չարունակեն ի-
րենց յարածամ և վիրաւորիչ
յարձակումները Ռուսիոյ հանդէպ .

— «Տէլի Մէյլ» կը հաղորդէ
թէ՝ Քօրէայի կացութիւնը շատ
վտանգալից է . Օտարներու հա-
մար ապահովութիւն չիկայ . Իսկ

ճաբոնական զօրք չի գտնուած
անցերը բացարձակ անիշխանու-
թիւն կը տիրէ .

— Խարպինէն Պէրլինի թեր-
թերուն կը հաղորդեն որ՝ ճաբոն-
ցիք ամենաչիւրմ փութկոտու-
թեամբ գէպի արեւելեան Ման-
չուրիոյ սահմանները կը համա-
խմբուին . ուր հիմայ պատրաստ
ուեն 60,000 հետեւակ , 3,600
թերահնօթածիլ , 180 թնդանօթ-
նեղով , 3000 ուսուցորք , 3000
երկաթուղիներու պահպան զին-
ուորներ , ընդամենը 70-75000
զինուոր : 25000 ուսուցաղաքնե-
րու հրամանատարը յայտարարե-
ր է թէ յաջողութեան յոյս չունի .
ձաբոնական թնդանօթները աւել-
ի կատարելագործեալ ու թուով
առաւելագոյն են . ձաբոնցիք գէ-
պի Եսալու կը յառաջանան երկու
մեծ սիւներու բաժնուած , որոնք
Իճուի առջեւ իրարու պիտի միա-
նան . Երկու պատերազմիկներու
մէջ անմիջական ընդհարում մը
անխուսափելի կերեւայ .

— Բեթերսպուրկէն կը տեղե-
կացնեն թէ քաբիթէն Իցքով ոչ
միայն ձաբոնցիներուն վաւերա-
թղթեր յանձնեցէ , այլև աւստ-
րիական կառավարութեան 600
բուպլիի փոխարէն բանակներու
չարժման յօտակաղիծ մը ծա-
խեր է .

ՄԱԿԵՆՈՆԵԱ

«Պէրլինէր թանկալու» Պոլսոյ
Իլթակիցը կը գրէ թէ՝ Մէնէրալ
Տէճէօրճիս խիստ յոռետես պաշ-
տօնագիր մը պատրաստեց Մա-
կեանիոյ ապագայ ոստիկանու-
թեան վերաբերմամբ , աւելցնե-
լով որ՝ եթէ աւելի կանուխէն
գործերու գրութեան ծանօթ ըլ-
լար , չէր ընդուներ իրեն առա-
ջարկած պաշտօնը .

— Նոյն թերթը կը հաղորդէ
թէ՝ Բ. Կարիպալտի նախաձեռ-
նութեամբ ալպանական շարժման
նպատակ յանձնախումբ մը կազ-
մուել է Հոռոմի մէջ .

— Բրիլլէնէն սերպ թերթե-
րուն կը հաղորդեն թէ՝ Ալպանա-
ցիք 1-100 թուրք զինուորներ
պաշարեր են Լիւմա հովտին մէջ ,
ձեռք անցնելով չըջակայ բոլոր
պատերազմական դիրքերը .

— Բ. Կուռը իր վերջին ծա-
նուցագրով յայտարարած է թէ՝
թուրք ուպաներ պիտի վարեն
Մակեդոնիոյ ոստիկանական հը-
րամանատարութիւնը . Իսկ մէ-
նէրալ Տէճիօրճիս ու եւրոպայի
սպաները պիտի զբաղին ոստիկա-
նութեան վերակազմութեամբ և
ընդունուած կանոնադրութեան
գործադրումին հսկողութեամբ .
Իրան ծանուցագիրը կը յաւելու
թէ Տէճիօրճիս , որ իսկոյն Մա-
կեդոնիա պիտի մեկնի , կրնայ ի
հարկին մի միայն 25 սպայ աննել
իր հետ .

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Ամէն կողմէ ընկերական բազ-
մաթիւ շրջանակներէ մեզ ան-
հատուած հասցէներ կը դրկուին ,
որ անոնց թերթ զրկենք . Մենք
այստեղ ստիպուած ենք ըսել , որ
«Շարժում» չի հրատարակուիր
կուսակցական օժանդակութեամբ ,
այլ անոր հրատարակումը մենք
ապահոված ենք մեր սեփական
միջոցներով և ծանր զոհողու-
թիւններ յանձն առնելով , ուստի
ի վիճակի չենք ձրի թերթ ուղար-
կել .

Այս առիւիւ ընդհանրապէս նո-
րէն գիտել կուտանք թէ «Շար-
ժում»-ի բաժանորդագրութիւնը
կնկնիկ է և իր հասցէին հե-
րածնեղինն ալ չը զրկուցներուն
գիմու նսեղը ինկատի չեն առ-
նուիր .

Նոյնպէս մեզ կը դրկուին այս
ու այն կողմէ ազգեր և յայտա-
րարութիւններ առանց ստակի .
Չեն բնդուներ ձրի կատարուե-
լիք այդպիսի գիմուներ .

«Շարժում»-ը ձեռքէ կը ծախուի
«Իրաւէն-Սիւնի» ընթերցարանին
մէջ .

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԲԱՌԱՐԱՆ

ՊՈՒԿԱՐԵՐԵՆ-ՀԱՅԵՐԵՆ-ՏԱՃԿԵՐԵՆ
Կը բազկանայ 592 երեսներէ , պա-
րունակելով մօտ 30,000 բառեր և
ոճեր .
Ըն իր քուրք մաքուր սպագուրիւն
Շֆեղ կազմ

Սկզբը , բացի յառաջաբանէն , ու-
նի քերականական կարեւոր գիտե-
լիքներու և կանոններու ամփոփումը
(40 երեսի չափ) . Մէկ խօսքով բա-
նարան մը որ իր պարունակութեամբ
և իր չափաւոր գնովը ամենէն յար-
մար օժանդակ կը հանդիսանայ պու-
կարեթէն լեզուն որովիլ փափաքող ա-
մեն դասակարգի մարդոց , թէ՛ ուսա-
նողին , թէ՛ վաճառականին և թէ՛
պարզ արհեստաւորին .

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆԲ

Դիմել հեղինակին
Աւստուր Մկրտիչեան
Սօֆիա

Է. ԱՎԵՈՒՆԻ

«ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԱԷՐՔԵՐ»

Գին 3 Ֆր. 20 սթ .
Գնելու համար գիմել Վառնա Բար
կէն Ռիւնի ընթերցարանին վար-
չութեան . Ձանտապարհածախսը
գնողին վրայ է . Դրամը կանխիկ
վճարելի .

ОТГОВОРНИКЪ

Мурадъ-Ераносянъ